

І.В.Малиновська, к.ф.н., доц.

ЛІНГВОСИНЕРГЕТИКА ПОРЯД З ІНШИМИ МЕТОДАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОГО ТЕКСТУ: ДОЦІЛЬНІСТЬ, МОЖЛИВОСТІ, МЕЖІ

В роботі постулюється можливість філософського тексту, дискурсу і мови виступати у якості предмету лінгвістичних досліджень, чому значно посприяло становлення лінгвосинергетики. Обґрунтовується необхідність використання синергетичної парадигми у комплексі із функціонально-семантичними, структурними, когнітивними та іншими підходами і методів, які можуть бути залученими в кожній окремій ситуації дослідження.

Ключові слова: *філософський текст, філософський дискурс, мова філософії, англomовний філософський дискурс, синергетика філософського тексту, методи лінгвістичних досліджень, лінгвосинергетика*

В работе постулируется возможность философского текста, дискурса и языка выступать в качестве предмета лингвистических исследований, чему в значительной мере способствовало становление лингвосинергетики. Обосновывается необходимость использования синергетической парадигмы в комплексе с функционально-семантическими, когнитивными, структурными и другими подходами и методами, которые могут быть привлечены в соответствии с конкретной ситуацией исследования.

Ключевые слова: *философский текст, философский дискурс, философский язык, современный англоязычный философский дискурс, синергетика философского текста, методы лингвистических исследований, лингвосинергетика.*

The article postulates the possibility for a philosophical discourse and, philosophical text to be the subject of linguistic research, which has been promoted by the development of lingual synergy. Argued have been the necessity to apply synergetic paradigm together with functional, semantic and cognitive as well as other methods and approaches depending on a particular case.

Key words: *philosophical text, philosophical discourse, philosophical language, contemporary English discourse of philosophy, synergy of the philosophical text, linguistic methods, lingual synergy.*

Проблема філософської мови як предмету лінгвістичного дослідження вперше постала в надрах самої філософії та протягом довгого часу залишалась виключно парафією останньої. Викарбувавши тезу «філософська мова і є філософія», філософи, які займались проблематикою філософської мови наприкінці 19го – початку 20го століть, виходячи з деяких її іманентних характеристик [11], піддали сумніву саму її предметність, оскільки вбачали в ній дещо невловиме і невизначене.

© Малиновська І.В. 2011

Сьогодні ці погляди вважаються традиційними і продовжують поширюватись серед філософського співтовариства. Квінтесенцією такого підходу можна вважати монографію російського філософа В.В. Бібіхіна, в якій вказані погляди зібрані, узагальнені й розвинуті [3]. Дослідник не тільки намагається підтвердити тезу про принципову неможливість наукового пізнання філософської мови, але й екстраполює її на людську мову як таку. Назвав наукове мовознавство «новим номіналізмом 19 і 20 вв.» [3, с.18], В.В.Бібіхін критикує його, вочевидь, зводячи всі напрямки лінгвістичних досліджень лише до структурної лінгвістики, а також порівняльно-історичного мовознавства 19го – 20го століть, яке їй передувало, за те, вони займаються лише «семантичними вправами» [3, с.202] і, відповідно, неспроможна викрити багатство філософських смислів, які є у мові та почути власний голос мови [(Ibid.) Філософ звинувачує науку про мову в тому, що вона «розійшлася із предметом свого дослідження», захопившись об'єктивацією мови: «Разойтись с языком лингвистике было predeterminedено в тот самый момент, когда она захотела рассмотреть его как *объект*» [3, с. 23]. Цим автор хоче сказати, що мовознавство виходить з хибних онтологічних посилок і не просунулося далі уподібнення мов живим організмам, що мають свою генеалогію, і у такому розумінні піддаються науковим методам (methods of science). Проте він не враховує, що у другій половині 20 ст. погляд на мову як на гомогенну структуру, незалежну від волі і свідомості мовця, був у мовознавстві подоланий у межах антропоцентричної парадигми, ідея мови як жорсткої, врівноваженої системи, незалежної від волі і свідомості мовця, відходить у минуле.

Отже, сучасна лінгвістика стала розглядати мову як особливий вид діяльності людини. Відбувається видозміна процесів об'єктивації мови: не слід зводити її до подання мови як речі, мова, яка розуміється як діяльність, також піддається об'єктивації. Так, предметом лінгвістичного дослідження філософської мови є результати філософствування, закріплені у текстах і дискурсі; лексикалізованих філософських концептах; термінах, що позначають філософські категорії; структурно-семантичних особливостях філософських текстів та інших матеріальних формах існування філософської рефлексії. Тобто для лінгвістики предметність філософської мови очевидна і незаперечна. Крім того, лінгвістика може об'єктивувати дієвість філософської мови, її «силу» в плані зворотного впливу на людину і суспільство, через її здатність до породження нових смислів завдяки складним контекстуальним соположенням та інтертекстуальним переплетінням, спроможність міняти усталену і створювати нову картину світу.

Становлення нових уявлень про мову як міждисциплінарного предмета розуміння і пізнання, що виходять із ресурсів синергетизму мови, ще більше розширило можливості лінгвістичних досліджень мови. Хоча мова

в силу свого синергетичного характеру не піддається жорсткому визначенню, при цьому активно структурує середовище свого існування і змінюється сама, відображає реальності і створює її в різних формах предметних уявлень [9, с.] Новий напрям лінгвістичних досліджень – лінгвосинергетика, який ще тільки доводить свою право на існування і застосування, ґрунтуючись на положеннях загальної синергетики, виходить з уявлень про розвиток складних систем, що здатні до самоорганізації. Всі підрівні однієї системи в процесі становлення здійснюють постійний обмін енергією між собою, а також із зовнішнім середовищем. Організація підсистем в єдине ціле забезпечується завдяки їх синхронізації в часі і регулюється універсальними законами функціонування.

Використання синергетичних ідей поклало початок новому концептуальному осмисленню лінгвістичних проблем. Мовні явища стали розглядатися в термінах складності, нелінійності, хаосу, атракції/аттрактора, синергії і т.д.

Діапазон застосування синергетичного підходу в лінгвістиці досить широкий, але найбільш розробленої на сьогоднішній день є теорія письмового тексту. Текст розглядається як комплексний багаторівневий об'єкт, організація якого підпорядковується як комунікативної мети мовця, так і природним законам «формування» ; доводиться можливість виділення симетричних і асиметричних структур тексту, а також позицій, які відповідають принципу золотого перетину. У лінгвосинергетичних дослідженнях спостерігається перехід від статичного бачення природи тексту до динамічного. Вивчається просторово-часова організація тексту, становлення якого описується як рух, як зміна матерії у часі [7]. Складена інтегративна дослідна модель дослідження поетичного тексту як складної відкритої нерівноважної системи у зв'язку із зовнішніми та внутрішніми чинниками системотворення, у динаміці відношень з іншими типами дискурсу в загальній системі ідіолекту письменника [15] тим більше, що значний корпус філософських текстів і за сутністю породження, і за формальними ознаками містять компоненту поезики [1, с.9-12; 19].

Так само як і питання про існування мови філософії, питання про існування філософського дискурсу залишається відкритим. Ані мова, ані дискурс філософії не є визначеними семіотичними об'єктами. Трохи краще справи з філософськими текстами. Будь-яка культура, принаймні - європейського типу, іменує "філософськими" певну групу текстів. Іменування ж - вірна ознака семіотичного існування відповідних об'єктів. Тобто, тексти, що їх поійменовано філософськими у відповідному професійному середовищі, і є семіотичними об'єктами, які можна виділити для подальшого лінгвістичного дослідження [13]. Ймовірно, поширювані філософами погляди про неможливість вивчення своєї мови методами лінгвістики, на довгі роки загальмувало інтерес філологів до цієї проблематики. Втім, та купка досліджень, що їх все ж такі було здійснено,

свідчать про свою беззаперечну цінність. Будучи за своїм змістом експлікацією глибинних форм мислення, філософія становить суттєву і безпосередню передумову для вивчення питань відношення мови і мислення в лінгвістичному аспекті. Досвід вивчення класичних філософських текстів з використанням інструментарію лінгвістичної науки показав, що ці тексти є вельми благодатним і необхідним матеріалом у розробці актуальних проблем лінгвістики тексту. Глибокий зв'язок форм мислення і форм мови, який існує в філософських мовленнєво-мислительних творах, дозволяє розкрити нові аспекти в структурних, функціональних, стилістичних, комунікативних характеристиках мови. Саме тут найбільш повним чином реалізується загальний принцип лінгвістики - принцип взаємозв'язку мови і мислення, що здійснює проникнення суб'єкта в сферу об'єктивного.

Звернення до дослідження мови філософських текстів виправдане і тим, що у світлі сучасних уявлень надзвичайно актуальними стають такі гносеологічні проблеми як діалогічність процесу пізнання, роль мови у формуванні картини світу, взаємодія світогляду особистості та мовної картини світу в процесі їх розвитку. Вивчення різноманітних чинників, що забезпечують єдність, цілісність і зв'язність філософської мови, сприяє виявленню загальних закономірностей побудови мови науки. Істинно філософський текст відрізняється багатою, складною, ретельно підбраною лексикою. Він завжди інтертекстуальний та метадискурсивний, є особливим стилістичним утворенням [11,12].

Дискурс філософії містить у собі все розмаїття складностей, яке тільки може представляти собою об'єкт лінгвістичного дослідження: невизначеність меж і термінології, відсутність одноманітної організації тексту, змішення строгих і пливких композиційних форм, розмитість (а іноді й відсутність) термінологічних дефініцій, імплікаційність підтексту, насичена ідіалектність, поліжанровість, що наближає цей дискурс до художнього, поетизм, логіцизм, алюзійність і метафоричність, гра мовою і смислами, і наприкінці кінців, - свідомо та несвідомо кодованість, та ще багато іншого, що розглядалося нами у попередніх публікаціях, присвячених загальним характеристикам філософського дискурсу та складностям його ідентифікації [11,12].

Гіпотеза авторки про нелінійність і поліфонічність англomовного філософського дискурсу, висунута у попередніх роботах, знайшла теоретичне підтвердження і термінологічну завершеність у ґрунтовному міжнародному проекті з дослідження проблем подолання термінологічних неперекладностей [8]. Аналізуючи філософську мову, автори «Європейського словника філософій» посилаються на головний чинник її гетерогенності: «Говорити про єдину «європейську філософію... так само парадоксально, як говорити про єдину «європейську мову». У першому наближенні, з метою забезпечення взаєморозуміння, доводиться, певна річ, звертатися й до того, й до іншого: при цьому роль першого виконує певний

набір «загальноєвропейських» філософських концептів, а роль другого – колись латина, нині ж особлива «нейтралізована» версія англійської мови, яка змушено платить за інтернаціоналізацію власним оштучненням. Але подальше заглиблення відкриває за філософською єдністю множину мовно-світоглядних унікальностей – які разом складають вже не Універсум, а Мультиверсум [8, с. 8]. Подібна думка висловлюється і у філософському розділі Стенфордської енциклопедії: «The term "continental philosophy", like "analytic philosophy", marks a broad range of philosophical views and approaches not easily captured in a definition» [18]. Основою кожної з численних європейських філософій є набір не універсальних, а цілком унікальних філософських концептів, які повною мірою розкривають своє смислове багатство лише у рідному для них мовному оточенні (наприклад, англійському), але по ходу свого історичного становлення частково вбирають у себе також і смисли інших споріднених концептів, що існували чи досі існують в інших європейських філософських мовах.

Сказане вище про мови європейських філософій цілком справедливо й по відношенню до конкретних національних мов. Специфіка існування глобального філософського дискурсу в якості роз'єднаної єдності коріниться у специфіці формування кожної окремої національної філософської традиції, яка в свою чергу розвивається як множинність підходів, течій, напрямків, шкіл, концепцій, кожна з яких користується своїм унікальним (хоча й не обов'язково ізольованим) концептуальним комплексом. Щоб отримати у першому наближенні уявлення про логіко-теоретичну і концептуальну мережу, в якій існує англійський філософський дискурс (через невеликий обсяг публікації обмежимося британським і американським інтелектуальним простором), необхідно, як і у випадку будь-якого іншого професійного дискурсу, окреслити галузь, комунікацію якої він забезпечує. Для забезпечення системності подальшого дослідження, спробуємо вдатися до певних узагальнень щодо логіко-концептуального поля професійного англійського філософського дискурсу, спираючись на усталені серед професійної філософської спільноти погляди щодо системи філософських вчень, яка склалася на сучасному етапі її розвитку, хоча й за певної умовності жорсткої класифікації філософії не тільки як науки, але й в цілому. 20 століття відзначилось новими напрямками в межах британської філософської традиції, и, перш за все, аналітичною філософією. «Повстання» проти царювання ідеалізму розпочали видатні постаті Г.Е.Мур і Б. Рассел. Втім, й напрямок аналітичної філософії не є одноманітним: Г.Е. Мур разом із іншими представниками Блумзберської групи, започаткував етичний нон-натуралізм а його сучасні послідовники – Д. Патріф, К. Поппер, К. Макджінн, П.Ф. і Г.Строусони - займаються проблемами метафізики, філософією мислення, логікою та філософією мови. Дещо осторонь загального напрямку британської філософською думки розвивалась

моральна і політична філософія (Р.А. Ейр та А. Макінтайр). Втім, станнім часом знані британські філософи здебільше зосереджуються на філософії релігії (Єнтоні Флью, С. С. Льюис, Дж.Хік) [18].

Лише в межах напрямку аналітичної філософії сьогодні співіснують: когерентизм, компатибілізм, контекстуалізм, дефляціонізм, безпосередній реалізм, епіфеноменалізм, інкомпатибілізм, жорсткий детермінізм, лібертаріанізм, екстерналізм, функціоналізм, інтерналізм, логічний атомізм, логічний позитивізм, натуралізм, неопрагматизм, нон-когнітивізм, філософія простої мови, неопрагматизм, нон-когнітивізм, емотивізм, експресивізм, партікулярізм, фізикалізм, квентізм, реабілізм, науковий реалізм, субстантивний дуалізм, верифікаціонізм, етика цінностей, тощо.

Така ж різноманітність спостерігається і в американській філософії, яка, підтверджуючи своє спільне із британською коріння, розвивається частково у близьких до британської напрямках: філософія розуму, філософія мови, філософія науки (Хіларі Путман, Д.Девідсон, Дуглас Гофстадтер, Дж. Серль, Патрісія та Поль Черчленди, і навіть Н. Хомський, якого західна традиція відносить й до філософів), втім особливо опукло вона проявляється у прагматизмі (Дж. Дьюї, У. Куїн, К. Уест, С.Хаак), а також філософії політики і права (Р.Дворкін, Р. Познер) [18].

Чи впливає з такої множинності англомовних філософій, термінологічних систем і стилів філософствування, виходячи з відомого постулату про те, що матеріал породжує метод, необхідність виробляти спеціальну методику аналізу в кожному окремому випадку? І чи будуть прийнятні методи, які є плідними для логіко-філософського тексту з його багатим математичним апаратом, для вивчення мови тексту, наприклад з моральної або релігійної філософії? Чи можна взагалі вважати філософський дискурс тотальною єдністю, або це є умовна назва для зібрання концептуально і лінгвістично не пов'язаних один із одним ідіолектів?

Для характеристики текстів англомовних філософів як таких, що об'єднані у систему, або таких, що створюють таку, було здійснене розпізнавання смислів текстів, що аналізуються, із застосуванням тезаурусного методу, що дозволяє описати певний фрагмент реальної дійсності у статистиці шляхом репрезентації як самого предметного поля, так і відношень між ним та іншими полями. Розвиток базових філософських понять, що традиційно розроблялись британською класичною філософією, наприклад, битійності (*being*), істини (*truth*), персональності (*personality, individuality*), пізнання (*cognition*), розуміння (*understanding*) та ін., відбувається і у сучасній гуманітарній традиції англомовного світу, оскільки всі поняття класичної британської та американської філософії 20го століття, продовжується й у сучасній науковій традиції 21століччя.

Історія цих понять продовжується і розвивається, оскільки у сучасному слововживанні й у філософській рефлексії зберігаються «матриці» вищезазначених понять. Так, у політичній філософії і філософії права для поняття «особистості» це появляється у вельми слабкій актуалізації правового значення «особи» (*person, individual, physical person*), з іншого, - у сполучуваності *personality/individual society, egoistic personality, private person*, з іншого боку, - у переважній сполучуваності «особи» (*person*) із «суспільством» (*society*), «громадою» (*community*) на противагу «еґоїстичному» (*egoistic*) і «приватному» (*private*) [22, сс.7, 11, 31, 65, 124, 160, 166, 170]. Така ж спадкоємність спостерігається і по відношенню понять «буття» та «екзистенція» [21, с.6-20]; пізнання (*cogniition*) і розуміння (*understanding*) [21, с.201-209], «істина» (*truth*) і «знання» (*knowledge*) [24].

У вищезгаданих попередніх публікаціях ми, здійснивши функціонально-семантичний, когнітивний та стилістичний аналіз текстів кількох британських і американських філософів, що належать до різних напрямків і шкіл, дослідивши комунікативно-прагматичні особливості цих текстів [12], довели, що існують загальні дискурсивні параметри корпусу англomовних філософських писемних творів. Тобто, філософський дискурс може розглядатися як єдина комунікативна, концептуальна і мовленнєва сутність, а його аналіз усталеними методами лінгвістичного аналізу матиме об'єктивний характер. Кожний дискурс окремої філософії, розвиваючись в умовно автономному режимі, з усіма трансформаціями й відмінностями концепцій, стилів, об'єкту дослідження, є складовими частинами інтелектуального простору англomовної філософії, завдяки чому аналіз розвитку кожного з них дозволяє по новому осмислити діалектику сучасної мови філософії.

Втім, англomовний філософський дискурс виступає, як вже зазначалось, як формально немаркована система. То ж, є підстави зробити висновок про певні межі застосування системного аналізу і доцільність звернення на додаток до новітнього підходу, виробленому для таких нелінійних відкритих дисипативних систем, якою є філософський дискурс, саме - лінгвосінергетичного.

Наведемо фрагмент із книги одного з видатних американських філософів сьогодення П. Вудрафа "Reverence": *"Now is the time when phones are ringing around town with calls from telemarketers. Someone somewhere is sitting down to dinner with a family, but not here, not in this house. Dad stopped off on the way home for his workout and ran into some friends; Mom brought Sarah home after soccer but had to turn right around for a meeting. David is over at a friend's house.*

Now Sarah is on the phone with a friend – her cell phone, not the one that's ringing off the hook. She has the TV on in her room, algebra homework spread

out on her bed, and a bag of chips open beside her. She's very responsible, and she remembered to feed the dog before she went into her room and closed the door.

Something is missing from these people, something that makes a difference between feeding time and meal time, between a home and a kennel. If you ask them why, they will answer, "Who has time for family dinner? It's only an empty ritual after all." True. Without reference, rituals are empty" [25, p. 19].

Вказаний уривок є типовим для стилю і способу філософування, репрезентованого у тексті згаданої монографії П.Вудрафа, що присвячена проблематиці моральної філософії. Розділи монографії написані у формі філософського есе. Предмет роздумів автора не представлений імпліцитно: описуючи, як члени однієї сім'ї проводять вечір, кожен на одинці сам із собою, філософ розмірковує про втрату сучасною людиною поваги до сімейних цінностей. Динаміка розгорнення тексту уповільнена, відповідаючи темпу неквапливого роздуму, часом включаючи елементи запису потоку свідомості (надмірна деталізація, діалог, що ведеться у трьох напрямках – із читачем, із героями, із самим собою); чи не дві третини всього тексту монографії є описами (пейзажів, людей, сімейних ситуацій, міст тощо). Текст містить всі стильові ознаки художнього тексту: ритмічні повтори, метафоричність, риторичні питання. Спрощеність синтаксису, неспішність розгортання тексту, ритмічні повтори, метафоричність та інші елементи художнього стилю, як і заключне риторичне питання надають тексту емоційного характеру особистої скорботи з приводу неможливості зупинити мінливість часу, зберегти традицію і навіть читачеві відповідне відчуття неминучої втрати і безсилля. Цим філософ прагне вплинути на читача, викликати у нього інтелектуальний і чуттєвий протест проти знищення сімейних цінностей, індоктринувати (або відродити) у його свідомості поняття моральної поваги до них.

Подібність філософської мови до мови образів надихнула Г-Г. Гадамера на такі висновки: «Між філософією та поезією існує загадкова близькість... Тож, питання у тому, чому і яким чином, мова, що являється єдиним засобом передачі як думки, так і образу, вмудряється підводити під загальний знаменник те, що є для них спільним, і те, що їх відрізняє, - це дуже старе питання. Очевидно, що подібне підбиття під загальний знаменник має місце не у процесі буденного вживання мови, у якому спорідненість думки та образу посилюється та навіть не доходить до їх взаємного накладання. Будь-яка мова дійсно володіє здатністю постійно звертатися як до образу, так і до думки. Звичайна людська мова, проте, здобуває притаманну їй розумну визначеність та однозначність за причиною життєвого зв'язку, з яким вона, виявляється, зрощена завдяки ситуації чи адресату. Таким чином, слово, що його вимовлено у зв'язку з конкретною дією, не замкнене на собі; воно взагалі «не замкнене», а являє собою перехідний момент до змісту сказаного. Нічого не змінює і письмова фіксація подібної мови» [5, с. 116-117].

Втім, в межах філософського дискурсу розповсюджений й інший стиль, строгий і логічний, що повною мірою відповідає ознакам науковості. Дискурсивне розгортання багатьох філософських творів англomовного світу відповідають загальним принципам породження наукового твору. Просування автора по такому розгортанню реалізують певні науково-дослідні дії. Перформативна схема є у науковому викладі не тільки способом представлення нового наукового знання, але й способом його доказу. Вона експлікує хід дослідження, перехід від умов і посилок до наслідків, шлях отримання нового знання, спосіб виведення його з наявного знання та ін. Тобто, це прийом викладення водночас із наведенням доказів. Такий прийом дозволяє адресату пройти «такий же» шлях дослідження, що й автор, перевірити спосіб отримання знання і упевнитися в його обґрунтованості. Специфіка філософського мовленнєво-мисленнєвого твору визначається лише більшим акцентом на рефлексивні та інтроспективні елементи пізнання, які не можна однозначно маркувати як «науково-дослідні дії» [14, с. 54-56].

Прагматична комунікативна спрямованість форм наукового філософського мовлення, на відміну від, природного мовлення є наданням інформації про виявлення та експлікацію прихованих сторін рефлексивної діяльності мислення, що репродукує необхідні зв'язки, якісні та кількісні стани буття. Рефлексивний план філософського мовлення завдається тим, що у понадфразових єдностях, що виражають форми мислення даного рівня, створюються два рівні плану змісту: вербалізоване відбиття свідомістю фактів реальної дійсності та вербалізоване відбиття діяльності самої свідомості. Темпоральні, локальні та каузальні координати у понадфразових єдностях філософського тексту модифікуються та висловлюють достовірність співвіднесеності суб'єкта та предиката теми або реми понадфразової єдності. Перший відповідає фактам реальної дійсності або фактам свідомості, а другий – оцінці суб'єктом мовлення даних фактів.

Наочними прикладами такого роду текстів є наведені нижче уривки:

“(1) The concept of personal action is an essential adjunct to the concept of a person, for, as we have seen, it is only on the personal level that explanations proceed in terms of the needs, desires, intentions and beliefs of an actor in the environment. Beyond this, the concept of action plays a critical role in our notions of responsibility and punishment. (2) It is well worth detailed elucidation, therefore, and all the more so because once again the traditional views of international action will be seen to founder on a failure to make clear the distinction between the personal and sub-personal levels of explanation. (3) The first step is to characterize the class of intentional actions, and since this task has been brilliantly executed by Miss Anscombe in Intention, I can do no

better than to give a précis of her analysis, making a few alterations along the way” [21, с. 184].

Стиль наведеної вище понадфразової єдності без будь-яких застережень може бути охарактеризований як нейтрально-науковий: у тексті міститься багато маркерів наукового дискурсу на лексичному, синтаксичному і композиційному рівнях, а наявність експресивних одиниць продиктована лише етикетом наукового дискурсу. Зв'язок речень є не довільним, а системообумовленим і підпорядкованим загальній спрямованості мовленнєвого висловлювання, яка, в свою чергу, підпорядковується розвитку логіці мислення у рефлексивній формі. Зміст понадфразової єдності розчленовується на три компонента. Перший – тема понадфразової єдності. Таке є притаманним викладу саме у науковому тексті з його чіткою орієнтованістю на виконання певного комунікативного завдання. Перший компонент складається із двох речень, в яких тема виражає вихідне судження або тезу умовивід і є судженням автора про факти реальної дійсності (або ідеалізовані наукові об'єкти, як у нашому випадку). Наступний компонент містить додаткові аргументи на користь достовірності інформації про значущість теми і має причинно-підтверджуючий характер. Перший і другий компоненти пов'язані між собою ланцюговим зв'язком: дійсною заміною «*the concept of personal action*» – “*it*” та експліцитно представленою міжфразовою зв'язкою “*therefore*” із семантикою каузальності як ще одного підтвердження достовірності інформації компонента (1). Згадування у компоненті (3) імені дослідниці та її твору ще більше розширює дискурсивний план і вводить реципієнта в контекст одної з теорій сучасної прагматики, на підтримку якої формулюється теза, що є темою цієї понадфразової єдності. Втім, цей компонент містить також і приховану полеміку, про маніфестує іменник “*alterations*” у множині.

Ще більш строго науковим, навіть формалізованим виглядає уривок із тексту, присвяченому поняттям логіки: “*Whenever an argument that takes a reasoner from p to q is valid, it must hold independently of what he happens to know or believe about the subject matter of p and q . The only other source of the certainty of the connection between p and q , however, is presumably constituted by the meanings of the terms that the propositions p and q contain. These very same meanings will then also make the sentence “If p , then q ” true irrespective of all contingent matters of fact. More generally, one can validly argue from p to q if and only if the implication “If p , then q ” is logically true—i.e., true in virtue of the meanings of words occurring in p and q , independently of any matter of fact. Logic may thus be characterized as the study of truths based completely on the meanings of the terms they contain” [18].*

Наведена понадфразова єдність повною мірою вибудована у відповідності до жорстких законів логіки наукового дослідження і є трикомпонентною

семантико-синтаксичною структурою замкненого типу із типовими для наукового тексту видами зв'язку між компонентами – посилка-аргумент-висновок.

Враховуючи цю традицію наукового письма, інший видатний філософ – Ж. Дерріда, відміну від Л. Вітгенштейна і Г-Г. Гадамера, застерігав проти перебільшення значення поетики для філософської мови. Наведемо уривки його листування із колегою: «Ви неодноразово висловлювали думку, що перш, ніж переходити до думки, що породжує його, філософський текст повинен прийматися як такий. Тим самим Вас було приведено до прочитання філософських текстів тим же самим оком, що і текстів, що зазвичай розглядаються як "літературні", і до включення цих останніх у філософську проблематику» [6].

Філософ ставить питанням, чи є якесь специфічно-філософське писання, і чим воно відрізняється від інших форм писання? Відповідь така: «...я ніколи не уподібнював так званий філософський текст тексту так званому літературному. Мені здається, що відмінність між двома цими типами не усунути. При цьому треба врахувати, що кордони між ними складніші (наприклад, я не думаю, що це, як Ви підказуєте, жанри, і, головне, менш природні, менш позаісторичні й завдані, чим про це прийнято говорити або думати. Обидва ці типа можуть переплітатися в одному і тому ж зведенні текстів, слідуючи законам і формам, вивчення яких не лише цікаво і ново, але і необхідно, якщо хочеш ще посилатися на щось подібне до справжнього "філософського дискурсу", знаючи, про що йдеться. То хіба не слід поцікавитися умовностями, встановленнями, інтерпретаціями, які виробляють або підтримують цей момент апарат розмежування, – зі всіма нормами, що вводяться ними, і, отже, виключеннями з них. До цього комплексу питань неможливо підступитися, не запитавши себе рано чи пізно: "Що таке філософія?" [6].

Для філолога завдання з вивчення цих необхідних «законів і форм» означає дослідити розмаїття:

- стильових і жанрових норм; приписів – «поцікавитися умовностями», за Дерріда;
- конвенціональну традицією усного и писемного породження філософського тексту, що склалася з часів античної філософії (наприклад, «діалоговістю» філософського тексту) – поцікавитися «встановленнями»;
- специфічні мовні особливості в межах окремих шкіл і напрямків та індивідуальні (ідіолектні) особливості продукування філософських текстів – «інтерпретації», в термінах Дерріда.

Описана наведеним чином філософська мова виглядатиме детальною, однак калейдоскопічною. У випадку філософського дискурсу ми маємо справу із складною нелінійною системою множинних дискурсів філософій, має бути врахована метастабільність, перманентна «кристалізація», в термінах лінгвосинергетики, впорядкованих структур (виникнення текстів нового типу, як наприклад, в межах постмодернізму (у вигляді коментарі до текстів, що не написані), або виникнення нових термінологічних систем, або ревізія старих тощо. Кристалізація структур (формування біль-менш завершених вербалізованих форм нових концептуальних систем) веде до акцентування змістових і формальних локусів системи (усталених дискурсів провідних шкіл і напрямків, а також ідіолектів видатних мислителів). Водночас інституціолізовані форми філософського дискурсу (наприклад, формат наукової публікації у вигляді тез для конференції, доповіді, або дисертації) відповідають процесам стохастичного розпаду і мають наслідком нівелювання індивідуально-стильової специфіки авторського письма. Тобто, нелінійна природа філософського дискурсу викликає необхідність звернення до методів лінгвосинергетики [15, с.7-8].

Для філософського дискурсу динаміка еволюції системи виявляє постійну конкуренцію двох факторів: з одного боку, самовплив, саморегулювання у вигляді розбудови концептуального підґрунтя в рамках конкретних шкіл і напрямків, ведення концептуальної, ідейної і термінологічної полеміки на всіх рівнях філософського мультилогу (від інституціонального до автономно-індивідуального, коли філософ веде діалог сам із собою). Таке саморегулювання, самовплив, чи то внаслідок дії позитивних, чи то негативних зворотних зв'язків, спрямоване на розбудову структури і має результатом конвергенцію або резонанс окремих дискурсів (наприклад, при користування англomовною політичною філософією і філософією права практично однією термінологічною системою). Втім, діють і інші механізми – загальні механізми хаосу, котрі спричиняють дисипативні процеси і призводять до вирівнювання, когерентності, формальної і змістовної зв'язаності дискурсів і їх концептуальних апаратів (при всій ізольованості філософського дискурсу як такого, окремі його дискурси концептуально вбудовані в у спільне концептуальне поле битійності через пов'язані дефініції своїх термінів: буття визначається через свідомість, свідомість через колективне та індивідуальне, колективне ті індивідуальне через суспільство, суспільство через людину, людина – через буття).

Лінгвосинергетика вбачається ефективним інструментом для дослідження такого складного феномену, як філософський дискурс. Вона враховує феноменологічні особливості філософського мислення, котрі сприяють саморозгортанню базисних структур мови. А після такої експлікації здійснює зворотній вплив на мову: безпосередній - на саме філософську, опосередкований – на загальну. Самовираження й

самосвідомість мислення у філософії зовні проявляються в процесі філософської рефлексії, яка займає особливе, ключове місце у структурі мовленнєво-мисленнєвого твору. Об'єктивний аналіз філософської мови вбачається не повним без простеження такого зворотного процес впливу мислення на стихію мови і мовлення, на стиль наукового тексту, того мислення, яке у формі філософської рефлексії досягло найвищого ступеня своєї самосвідомості й творчої напруги. Простеження змін стилістичних параметрів англomовного філософського тексту одного автора протягом його розгортання у часі виявляє фактичну невідтворюваність і унікальність кожної реалізації (на відміну від наукового тексту як такого, стилістичні характеристики якого укладаються в достатньо жорстку систему). Синергетичні властивості досліджуваних текстів проявляються незалежно від обсягу та вузької тематики висловлювання, а також індивідуальних лінгвальних особливостей їх авторів. До таких властивостей відносяться дисипативність, нелінійність, хаотичність, детермінованість часом. На основі контрастності змін семантичних параметрів у текстах, що належать до різних філософських шкіл, а також навіть на рівні окремого тексту одного автора були виявлені стабільні періоди розгортання текстів. Таким чином, завдяки введенню методів лінгвосинергетики можна більш повно дослідити те, що через наявність у ньому елементів хаосу, важко піддається усталеним методам лінгвістичного аналізу. Так, породження філософського тексту, яке деякими філософами вбачається чимось метафізичним, а структуралісту – неорганізованим на всіх рівнях, у термінах лінгвосинергетики може бути описано як самоорганізація складної нелінійної системи в часі з пошаговим описом цього процесу і його результату.

Таким чином, всебічне дослідження філософського дискурсу, зважаючи на специфіку мовного матеріалу, його багатство і близькості як до наукового, так і художнього стилів, вимагає залучення цілого арсеналу дослідницьких підходів, методів і прийомів, як загальнонаукових, так і специфічно лінгвістичних. Через усе дослідження має пройти тріада аналіз-синтез - узагальнення. Методи когнітивного і тезаурусного аналізу потребуватимуться для окреслення концептуального поля англomовної філософії. Емпіричне обстеження мовного матеріалу вимагає системно-описового та порівняльного методів. Компонентний аналіз буде плідним при уточненні структури плану змісту слова, його узуального і контекстно зумовленого значень. Для виявлення сукупності контекстуальних оточень термінів і символічних лексем та їхніх асоціативних зв'язків вбачається доцільним залучити елементи методу дистрибуції, пов'язаного з контекстологічним аналізом. Лінгвосинергетика забезпечить інструмент для спостереження реалізованих у мові результатів філософської рефлексії і допоможе детальніше простежити кристалізацію і нашарування смислів у ході мислення. Встановлюючи стильову тотожність текстів необхідно ґрунтуватися на достовірних кількісних даних, отриманих шляхом кількісного аналізу. Для встановлення логічної структури та композиції

текстів, плідний прийом формалізації. Відповідно, для завдань кожного окремого дослідження англомовного філософського дискурсу цей методологічний комплекс може видозмінюватись, реструктуруватись і поповнюватись.

Таким чином, ми не закликаємо при дослідженні філософських текстів і дискурсу обмежуватись виключно лінгвосинергетикою, бездумно переносячи її достатньо формалізовані методи на гуманітарну сферу. Проте її потенціал для дослідження хаосних станів цілісностей, що розвиваються, яким і є вказаний предмет дослідження, безперечно, чималий.

Література

1. Азарова Н.М. Язык философского языка и поэтики – движение навстречу (граматика, лексика, текст)/ Н.М.Азарова. – М.: Логос/Гнозис, 2010.– 496 с.
2. Анкин Д.В. С чего может начинаться семиотика философии?/Д.В. Анкин//– Тезисы межвузовской научной конференции "Особенности философского дискурса" 5 - 7 февраля 1998 г., Москва. – Режим доступа: <http://yandex.ua/yandsearch?text>
3. Бибахин В.В. Язык философии/ В.В. Бибахин. - М.:Языки славянской культуры, 2002. - 416 с.
4. Варнавська О.О. Особенности языка философского научного текста: Автореф. дис. ... канд. филол. наук:10.02.019/О.О.Варнавська.- Ростовск.гос.пед.ун-т. – Ставрополь, 2005. – 21 с.
5. Гадамер Г-Г. Язык и поэзия/Г-Г. Гадамер. – Актуальность прекрасного. – М.: Искусство, 1991. – С.116-126.
6. Ж.Деррида. Есть ли у философии свой язык? /Ж.Деріда//Электронный альманах о человеке. - Antropolog.ru, 2011//Режим доступа: <http://www.antropolog.ru/doc/library/derrida/derrida>
7. Дрожащих Н.В.Лингвосинергетика: стоки и перспективы/Н.В.Дрожащих//Вестник Томского гос. ун-та, 2009, № 1. – С.227-233.
8. Європейський словник філософій:Лексикон неперекладностей. Том перший. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – 576 с.
9. Киященко Л.П. В поисках исчезающей предметности (очерки о синергетике языка)/Л.П.Киященко. - М.: ИФРАН, 2000. – 116 с.
10. Козлова А.В.Семантика и прагматика возможных миров в контексте философского дискурса прагматизма: опыт лингвистического исследования: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 /А.В.Козлова .-Иркутск. гос. лингв. ун-т. – Иркутск, 2009. – 20 с.
11. Малиновська І.В.Лінгвістичний аналіз філософського дискурсу: питання ідентифікації і характеризування (на матеріалі сучасного англомовного філософського дискурсу)/ І.В. Малиновська//Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи//НАН України.Центр наукових досліджень і викладання внозем.мов; редкол. А.Д.Белова (гол.ред) [та ін.] – К.:Логос, 2009. – С. 146-157.
12. Малиновська І.В. Феномен філософського дискурсу: сліди текстів, що не написані/І.В.Малиновська//Слово і текст у просторі культури:тези доповідей Міжнародної наукової конференції, присвяченої 80-річчю з дня народження проф. О.М.Мороховського/КНЛУ, Київ, 26-27 листопада 2010 р. [відп. ред. О.П. Воробйова]. – К.: Ленвіт, 2010. – С.158-160.

13. Нарумов Б. “Язык” лингвистики и “язык” философии/Б. Нарумов. –Режим доступу: http://www.ruthenia.ru/logos/number/1999_01/1999_1_11.htm
14. Рябцева Н.К. Ментальный модус – от лексики к грамматике/Н.К. Рябцева // Логический анализ языка. Ментальные действия. – М.: Наука, 1993. – С. 54-56.
15. Семенець О.О. Лінгвістична синергетика ідіолекту Євгена Маланюка: Автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.02.01/ О.О. Семенець НАН України. Ін-т мовознав. ім. О.О.Потебні. – К., 2005. – 36 с.
16. Стародубец С.Н. Специфика организации языковых символических средств в дискурсе И.А. Ильина: Автореф. дис... д-ра филол. наук: 10.02.01/ С.Н. Стародубец. - Московский гос.областной университет . – М., 2009. – 39 с.
17. Сергеева Е.В. Русский религиозно-философский дискурс "школы всеединства" : Лексический аспект: дисс... доктора филол.наук : 10.02.01/ Е.В.Сергеева. - Рос.гос.пед.ун-те им. А.И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2002. – 49 с.
18. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*/Principal Editor: Edward N. Zalta. – Stanford CA 94305-4115: Stanford University, The Metaphysics Research Lab Center for the Study of Language and Information. International Standard Serial Number: ISSN 1095-5054, 2011. – World Wide Web URL//Режим доступу: <http://plato.stanford.edu/>
19. Wittgenstein L. Culture and Value (in collaboration with Heikki Wright ed. G. H. Von Nyman), trans. Peter Winch/Ludwig Wittgenstein. – Oxford: Basil Blackwell, 1980//Режим доступу: <http://faculty.ed.uiuc.edu/burbules/syllabi/Materials/CHAP9.html>

Джерела ілюстративного матеріалу

20. Bernstein R.J. Beyond objectivism and relativism: science, hermeneutics, and praxis / Richard J. Bernstein. – Pennsylvania: University of Pennsylvania Press., 1983 – 284р.
21. Dennett D. Content and Consciousness / Daniel C. Dennett – New-York: Routledge, 2010 – 241 р.
22. Nagel T. Equality and partiality/ T. Nagel – New-York: Oxford University Press, Inc., 1991 – 186р.
23. Nature and varieties of logic// Encyclopædia Britannica (on-line)//Режим доступу: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/346240/philosophy-of-logic>
24. Williamson T. Précis of *Knowledge and its Limits*//*Philosophy & Phenomenological Research, Vol.70, March 2005, p.431-435*//Режим доступу: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/phpr.2005.70.issue-2/issuetoc>
25. Woodruff P. Reverence: Renewing a forgotten virtue/ P. Woodruff – New-York: Oxford University Press, Inc., 2001 – 248р.